

PROFESOR CZESŁAW ROBOTYCKI (1944–2014)

PROFESSOR CZESŁAW ROBOTYCKI (1944–2014)

Jan Świąch

Uniwersytet Jagielloński

Abstract: A renowned ethnologist and culture anthropologist, prof. dr hab. Czesław Robotycki unexpectedly passed away on January 19, 2014 in Cracow. Born on November 2, 1944 in Radomyśl nad Sanem, he graduated in ethnography from the Faculty of Philosophy and History of the Jagiellonian University, at the Department of Slavic Ethnography in 1968, where he was then serving as an adjunct. Spending his entire professional life with the Jagiellonian University, he obtained his PhD degree (1997), habilitation (1993) and professor title (1999) there.

Scientific achievements of professor Czesław Robotycki comprise of almost 150 publications, including: three individual monographs in the field of ethnology, cultural anthropology and museology. He received recognition among museum experts from Poland as an eminent lecturer – and in the years 2012-2014 the Head – of the Postgraduate

Studies in Museology at the Jagiellonian University. According to professor Robotycki, museums as institutions and museum exhibitions are part of the cultural canon, where self-reports (texts on culture) are developed. He considered ethnographic museums and exhibitions as the same cultural text as other canonical, e.g. academic texts. Moreover, he claimed that these institutions are able – by using ethnomethodological concepts – to convincingly illustrate the processes of cultural democratization (i.e. a permanent division into high and low culture) through presentation of the most volatile aspects of everyday life: customs, subcultures, kitsch, things rejected by elites – everything that creates our day-to-day visual environment and the atmosphere of a place. According to professor Robotycki, museums should be considered as places where not only physical objects (which is obvious) but also ideas are stored.

Keywords: Czesław Robotycki (1944–2014), Jagiellonian University, cultural anthropology, museology, collection, cultural text, object, idea.

19 stycznia 2014 r. zmarł nagle w Krakowie prof. dr hab. Czesław Robotycki – wybitny etnolog, antropolog kultury, znakomity wykładowca i nauczyciel akademicki.

Profesor urodził się 2 listopada 1944 r. w Radomyślu nad Sanem. Jak wspominał, miasto to było jedynie „krótkim przystankiem” dla jego rodziców. Trafili tam przełotnie, gdy po zawierusze wojennej, po opuszczeniu Lwowa poszukiwali nowego miejsca zamieszkania. Ostatecznie zamieszkali na Śląsku – początkowo w Gliwicach, następnie w Katowicach. W tym ostatnim mieście Profesor ukończył liceum ogólnokształcące.

W latach 1962–1968 odbył studia w zakresie etnografii na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie w Katedrze Etnografii Słowian, zakończone uzyskaniem magisterium na podstawie rozprawy: *Powojenne przemiany w gospodarce i życiu społecznym wsi Jurgów na Spiszu na przykładzie wybranych zjawisk kulturowych*, napisanej pod kierunkiem prof. dra Mieczysława Gładysza. W 1969 r. odbył staż asystencki w Katedrze Etnografii Słowian, po którym został zatrudniony na stanowisku asystenta w tejże jednostce organizacyjnej ówczesnego Wydziału Filozoficzno-Historycznego.

Całe zawodowe życie Profesora związane było z Uniwersytetem Jagiellońskim. W tej uczelni doktoryzował się w 1977 r. na podstawie dysertacji: *Tradycja, obyczaj i moralność w środowisku wiejskim. Studium etnograficzne wsi Jurgów na Spiszu*, której promotorem był prof. dr Mieczysław Gładysz. Tutaj też w 1993 r. uzyskał habilitację na podstawie rozprawy: *Etnografia wobec kultury współczesnej*. W 1999 r. otrzymał tytuł profesora nauk humanistycznych i od roku 2000 był zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej.

Na bogaty dorobek naukowy Profesora składa się blisko sto pięćdziesiąt publikacji, w tym trzy samodzielne, książkowe opracowania monograficzne: *Tradycja i obyczaj w środowisku wiejskim*, Kraków 1980, *Etnografia wobec kultury współczesnej*, Kraków 1992 oraz *Nie wszystko jest oczywiste*, Kraków 1998. Był też redaktorem „Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego »Prace Etnograficzne«”, serii wydawniczej „Antropos”, przewodniczącym Rady Programowej serii wydawniczej „Cultura” oraz członkiem redakcji znakomitego kwartalnika z zakresu antropologii kulturowej „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa”.

W zainteresowaniach naukowych prof. Czesława Robotyckiego można wyróżnić kilka grup tematycznych, których rozwinięcie przełożyło się na publikacje w postaci koncepcji teoretycznych i krytyk, odnoszących się do:

- etosu – kategorii analitycznych w etnografii, takich, jak: kultura ludowa, tradycja, mityzacja, banalizacja kultury ludowej oraz antropologii kultury, jej zakresu, metod i problemów, pogranicza z innymi dyscyplinami humanistycznymi, ironii, i paradoksu jako wykładni interpretacyjnej;
- sztuki ludowej, amatorskiej, ekspresji i kiczu;
- muzealnictwa;
- kultur regionalnych, folkloru, świadomości historycznej i identyfikacji grupowej;
- problemów dokumentacyjnych z bazami informatycznymi, w tym konstruowanie języka operacyjnego i struktur hierarchicznych.

W środowisku polskich muzealników prof. Czesław Robotycki zyskał uznanie jako znakomity wykładowca Podyplomowego Studium Muzeologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz jego kierownik w latach 2012–2014.

Muzea, zdaniem Profesora, jako instytucje i prezentowane w nich ekspozycje należą do kanonu kultury. Są miejscami, w których dokonuje się samoopisu – wytwarza się teksty o kulturze. Muzea etnograficzne i znajdujące się w nich kolekcje postrzegał zatem Czesław Robotycki jako taki sam tekst kulturowy, jak inne teksty z poziomu kanonicznego, np. naukowy. Wskazywał, że właśnie w tego typu placówkach, przy zastosowaniu koncepcji etnometodologicznych, można przekonywująco ilustrować procesy demokratyzowania się kultury – zaniku trwałego podziału na kulturę wysoką i niską, poprzez prezentację zjawisk życia codziennego, tak ulotnych, jak: obyczajowość, subkulturowość, kicz, rzeczy odrzucone przez elity – wszystko to, co tworzy nasze codzienne otoczenie wizualne i nastroj miejsca.

Muzeum jako idea i muzeum jako instytucja realizująca ideę, pozostaje trwałą wartością pomiędzy tendencjami i przekształceniami w kulturze europejskiej. Ową trwałość

manifestuje poprzez niezniszczalną pasję kolekcjonerską oraz stałą tendencję do dokumentowania tradycji, wartości i przeszłości. Zmityzowane zaś przekonanie o jej ciągłości i zakorzenieniu, czyni z muzeum strażnika bogactwa kulturowego świata. Przekonywał nas zatem Profesor, że we współczesnych sposobach odczytywania tych instytucji powinniśmy widzieć w nich nie tylko miejsce deponowania rzeczy, co jest oczywiste, ale również idei.

Profesor angażował się również bezpośrednio w pracę placówek muzealnych. Był członkiem Rad Naukowych: Muzeum Okręgowego w Tarnowie, Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem oraz Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie.

Intensywna działalność naukowa i dydaktyczna nie przeszkodziła prof. Czesławowi Robotyckiemu w realizacji licznych pasji. Był zafascynowany sportem. Sam zresztą był przez wiele lat reprezentantem koszykarskiej reprezentacji Uniwersytetu Jagiellońskiego, świetnie jeździł na nartach i pływał. Lubił życie towarzyskie, gdyż dawało szansę dyskusji na temat etnologii, antropologii kulturowej, muzealnictwa nie tylko na salach wykładowych i konferencyjnych. W ulubionej kawiarni *Vis à vis* przy krakowskim Rynku inicjował i moderował dyskusje nad niezwykłością kultury. W tych ożywionych rozmowach i niezapomnianych spotkaniach brały udział osoby niekoniecznie związane ze światem nauki. Był znakomitym dyskutantem, potrafiącym wsłuchiwać się w racje innych. Stąd częste udziały Profesora w audycjach radiowych i telewizyjnych. Zakochany w „Piwnicy pod Baranami”, pracował społecznie przez ponad dwadzieścia lat jako prezes „Towarzystwa Przyjaciół” tegoż kabaretu. Był bywalcem koncertów jazzowych, wernisaży muzealnych, odczytów, promocji ciekawych książek, przedstawień teatralnych i kabaretowych.

27 stycznia 2014 r. na miejsce wiecznego spoczynku na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie odprowadzały prof. Czesława Robotyckiego władze Uniwersytetu

Jagiellońskiego, przedstawiciele wszystkich ośrodków etnologicznych w Polsce, wielu placówek muzealnych oraz ogromne tłumy studentów, uczniów, kolegów i przyjaciół. Przypomniano w mowach, jak pięknie potrafił opowiadać o niezwykłości kultury i ludzkiej egzystencji.

Streszczenie: 19 stycznia 2014 r. zmarł nagle w Krakowie prof. dr hab. Czesław Robotycki – wybitny etnolog i antropolog kultury. Profesor urodził się 2 listopada 1944 r. w Radomyślu nad Sanem. W 1968 r. ukończył studia w zakresie etnografii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, w Katedrze Etnografii Słowian i został tam zatrudniony na stanowisku asystenta. Całe zawodowe życie Profesora związane było z Uniwersytetem Jagiellońskim. W tej uczelni doktoryzował się (1997), uzyskał habilitację (1993) oraz otrzymał profesurę tytularną (1999).

Na bogaty dorobek naukowy prof. Czesława Robotyckiego składa się blisko 150 publikacji, w tym: trzy samodzielne, książkowe opracowania monograficzne z zakresu etnologii, antropologii kulturowej i muzealnictwa. W środowisku polskich muzealników zyskał uznanie jako znakomity

wykładowca Podyplomowego Studium Muzeologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz jego kierownik w latach 2012–2014.

Muzea, zdaniem Profesora, jako instytucje i prezentowane w nich ekspozycje należą do kanonu kultury. Są miejscami, w których dokonuje się samoopisu – wytwarza się teksty o kulturze. Muzea etnograficzne i znajdujące się w nich kolekcje postrzegał jako taki sam tekst kulturowy, jak inne teksty z poziomu kanonicznego, np. naukowy. Wskazywał, że właśnie w tego typu placówkach, przy zastosowaniu koncepcji etnometodologicznych, można przekonywująco ilustrować procesy demokratyzowania się kultury – zaniku trwałego podziału na kulturę wysoką i niską, poprzez prezentację zjawisk życia codziennego, tak ulotnych, jak: obyczajowość, subkulturowość, kicz, rzeczy odrzucone przez elitę – wszystko to, co tworzy nasze codzienne otoczenie wizualne i nastrój miejsca. Przekonywał, że we współczesnych sposobach odczytywania muzeów, powinniśmy widzieć je nie tylko jako miejsca deponowania rzeczy – co jest oczywiste – ale również idei.

Słowa kluczowe: Czesław Robotycki (1944–2014), Uniwersytet Jagielloński, antropologia kultury, muzealnictwo, kolekcja, tekst kultury, rzecz, idea.

Profesor dr hab. Jan Świąch

Etnolog, kierownik Zakładu Teorii Muzealnictwa i Dokumentacji Etnograficznej w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownik Podyplomowego Studium Muzeologicznego UJ (2000–2012), od 2012 dziekan Wydziału Historycznego UJ, do 2000 r. pracownik Muzeów Etnograficznych w Toruniu i Włocławku; autor ponad stu dwudziestu publikacji, w tym pięciu monografii książkowych z zakresu budownictwa wiejskiego i muzealnictwa etnograficznego oraz kilkudziesięciu scenariuszy wystaw muzealnych; e-mail: jan.swiech@uj.edu.pl